

БЪЛГАРИЯ – ЕНЕРГИЕН ЦЕНТЪР НА ЕВРОПА?

Проф. д-р Нина Дюлгерова
ДУМА, 21 ЮНИ 2007, С. 14

Последното десетилетие на 20 в. преобърна света, както и представите ни за него. Първите години на 21 век засилиха усещането за преходност и чувството за несигурност. В динамиката на глобализиращия се свят Балканите са неизменна част от променящата се система с постепенно оформящи се приоритети. Битката със световния тероризъм обоснова и като цяло регламентира политическите, икономическите и военните модели, в които биполярното пространство в Европа се трансформира. Това засегна най-силно държавите от бившия съветски блок и създадените в резултат на разпадането на Югославия нови политически субекти. Членството в Европейския Съюз и НАТО или външнополитическият ориентир към тях, както и в различна степен на проява на нихилизъм към Русия, са основен прерогатив на страните от Централна и Източна Европа.

През последните години обаче тази константа в източноевропейските външни политики претърпя сериозни корекции, предизвикани от геополитическите реалности. Все по-често в политическата и дипломатическа фразеология се прокрадват термини като стратегически суровини (нефт, газ, въгледород) и транспортни коридори, които отразяват оформящата се регионална енергийна схема, в която на Балканите е отредена ключова роля. През последните години се очертаха акцентите на противоборство/сътрудничество, които изпълват с ново съдържание борбата за политическа и икономическа власт в глобален план. Отново отношенията с или срещу Русия оказват силно влияние върху политическата конюнктура. Те минават както през казуса Косово и разполагането на американска система на ПРО в Чехия и Полша, така и през договаряните от Москва и страни от ЕС енергийни коридори.

През последните месеци започна да се разсейва информационната мъгла, целта на която вероятно е с много фрази да прикрие няколко важни факта:

- ✓ дългосрочната обвързаност на почти всички държави от Европейския съюз с договори с Русия за доставки на газ и нефт;
- ✓ Русия е единствената държава в постсъветското пространство, която има добре изградена и работеща енергийна система, позволяваща ѝ да играе водеща роля във всички проекти в областта на доставки на стратегически суровини;
- ✓ Засилващата се енергийна и оттам икономическа мощ на Москва увеличава нейното политическо самочувствие и активност в международен план.

Доказателства за засилващите се позиции на Русия са успешният договор с Германия за Балтийския газопровод, включването на Унгария в т.нар. „Син поток”, ратифицираното от парламентите на България, Гърция и

Русия тристранно споразумение за сътрудничество в строителството и експлоатацията на петролопровода Бургас-Александруполис, постигнатата договореност между Русия, Казахстан и Туркменистан за изграждането на прикаспийския тръбопровод.

Успехите на Кремъл предизвика очакваната реакция от САЩ и някои съседни държави на Русия. Опитите за възраждане на проекти като Набуко, или обвързването на държави от Централна Азия с тръбопровода Баку-Джейхан, както и акциите на Литва и Естония да преустановят Балтийския проект, са все още неуспешни. В контекста на провежданата от Москва енергийна политика се заговори и за изграждането на „санитарен кордон“, която Русия създава около своите граници. Той обвързва с газопроводи и нефтопроводи България, Унгария, Турция и Гърция и ги прави зависими от Кремъл.

В засилващата се битка за енергийно, а оттам и на политическо преимущество Балканите, респективно България, заемат основно място. Нещо повече, очертаващите се перспективи за изграждането на транспортни коридори, които чрез Бургас до Александруполис, Вльора, или чрез „Синия поток“ ще изпращат руския и централноазиатския нефт и газ към Централна и Западна Европа, повишават амбициите на балканския политически и икономически елит. През последните две години последователно от Атина, Анкара и все още плахо от София се изказват мнения за превръщането на всяка една в енергиен център и разпределител за Европа. Превръщането на която и да е от тях в подобен субект променя нейната роля в регионалното и глобалното пространство.

Тази позиция носи както позитиви, така и негативи. Позитивите са лесно познаваеми в засилване на политическото и икономическото влияние, както и в постигане на сериозни резултати при умела игра в международната стратификация. Негативите все още се премълчават или спорадично и не изцяло се изговарят, но те са с трайни последствия за българската и балканската екосфера. Отсъствието на ясно очертани клаузи в постигнатите споразумения за транспортните коридори, гарантиращи околната среда, е екологична бомба със закъснител, която ще намери отражение в бъдещите поколения, във флората и фауната.

В началото на 20 век Балканите неизменно се идентифицираха като „барутния погреб на Европа.“, който беше и лабораторията на „европейския концерт“, експериментиращ в тази част на континента своите идеи за геополитическо противоборство и военно надмощие. Век по-късно в модифициран план Балканите отново са в центъра на европейските планове. Те обаче вече са регион, от който Европа все повече зависи (в енергийно-транспортен план), което не ѝ пречи за постигането на своите цели да го превърне както в енергиен център (независимо коя балканска държава ще бъде това), така и в екологичен погреб.